21/04/2019

Πάσχα στην Μικρά Ασία: Ήθη και Έθιμα

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Στα μήκη και τα πλάτη της γης, όπου κι αν βρίσκεται, ο ελληνισμός βιώνει το Πάσχα σαν μια **βαθιά κατανυκτική γιορτή**, άκρως συνδεδεμένη με τα έντονα συναισθήματα του δέους, της συγκίνησης, του σεβασμού, της ελπίδας και τελικά της χαράς και της απελευθέρωσης. Με αφετηρία την αρχή της Σαρακοστής, ξεκινάει μία ουσιαστική περίοδος ψυχικής και σωματικής προετοιμασίας για το **Θείο Πάθος** που πλησιάζει και κορυφώνεται με την υπέρτατη νίκη της Ανάστασης. Οι μέρες του Πάσχα ουσιαστικά ξεκινούν το Σάββατο του Λαζάρου και κορυφώνονται την Τρίτη ημέρα του Πάσχα (το Νιότριτο), κουβαλώντας έντονα θρησκευτικό και κατανυκτικό χαρακτήρα.

Στην Μικρά Ασία, όπως και οπουδήποτε υπήρχε ελληνισμός, το Πάσχα γιορτάζονταν με ευλάβεια και μεγαλοπρέπεια, χωρίς άμετρες διασκεδάσεις. Τα έθιμα των παππούδων μας είναι πολλά και διάφορα, άλλα κοινά για κάθε μέρος της Ελλάδας και άλλα μοναδικά, ανάλογα τον τόπο. Τα περισσότερα από αυτά έρχονται από την Μικρά Ασία, μαζί με τους πρόσφυγες που τα κράτησαν σαν φυλαχτό στην καινούρια πατρίδα, έχουν έντονα θρησκευτικό χαρακτήρα και πάντα μας προκαλούν ρίγη συγκίνησης.

Το Πάσχα στην Μ. Ασία του 19ου αιώνα

Για τους Έλληνες της Μ. Ασίας, οι «εορτασμοί» του Πάσχα ξεκινούσαν το Σάββατο του Λαζάρου και έληγαν το Νιότριτο. Τα ήθη και τα έθιμα είναι αρκετά οικεία με τα σημερινά δικά μας και από τότε μέχρι σήμερα τηρούνται με κατάνυξη και ευλάβεια.

Το **Σάββατο του Λαζάρου** οι πιστοί επισκέπτονταν τα νεκροταφεία για το στόλισμα και την περιποίηση των τάφων. Αυτό συνέβαινε ως μία προσπάθεια για «ανάσταση» και **συμμετοχή** των νεκρών στις εκδηλώσεις της Λαμπρής, άμεσα συνδεδεμένη με τον συμβολισμό της ανάστασης του Λαζάρου. Την ίδια μέρα τα παιδιά γύριζαν από γειτονιά σε γειτονιά τραγουδώντας τα εγκώμια του Λαζάρου (είδος καλάντων) και κρατώντας στεφάνια από πρασινάδες και μαργαρίτες του αγρού. Οι νοικοκυρές έδιναν στους μικρούς καλαντάδες αυγά και «**λαζαράκια**» (ανθρωπόμορφα κουλουράκια ζυμωμένα με ζάχαρη, λάδι και κανέλα).

Την **Κυριακή των Βαΐων**, όλοι οι πιστοί πήγαιναν στην εκκλησία για τα **Νύφια** (ακολουθία του Νυμφίου) και έπαιρναν μικρούς περίτεχνους σταυρούς πλεγμένους αριστοτεχνικά από **φύλλα φοινικιάς**, και όχι δάφνης όπως σήμερα. Οι σταυροί φυλάσσονταν στο εικονοστάσι, μιας και πίστευαν πως έχουν θεραπευτικές και εξορκιστικές ιδιότητες. Το καθιερωμένο φαγητό της ημέρας αυτής ήταν τα ψάρια και οι σαλάτες σε αφθονία.

Σειρά έχει η **Μεγάλη Εβδομάδα**, στη διάρκεια της οποίας η διακόσμηση των ναών μετατρεπόταν σε πένθιμη. Μαύρα τούλια και μωβ κορδέλες συνέθεταν την κατανυχτική ατμόσφαιρα, τα γέλια και τα τραγούδια έπαυαν στους δρόμους, ενώ ακόμα και η ωδική στα σχολεία σταματούσε. Η θρησκευτική μεγαλοπρέπεια έφτανε στο απόγειό της την **Μεγάλη Παρασκευή**, όπου κορίτσια, γυναίκες και παιδιά έσπευδαν στην εκκλησία με λουλούδια, από τα οποία ξεχώριζαν τα **εκατόφυλλα τριαντάφυλλα,** για τον στολισμό του επιταφίου. Την ημέρα εκείνη περνούσαν κάτω από το στολισμένο Ιερό Κουβούκλιο, όχι μόνο οι μικροί αλλά και οι μεγάλοι, καθώς θεωρείτο ωφέλιμο για το γήρας τους. Παράλληλα, καλλίφωνες γυναίκες έψαλλαν ένα **δραματικό μοιρολόι** το οποίο διεύθυνε η πιο καλλίφωνη της περιοχής, προκαλώντας συγκίνηση, ρίγη και δέος.

Το κατανυκτικό γύρισμα των στολισμένων Επιταφίων (η περιφορά) γίνονταν στις 9 το βράδυ, συνοδευόμενο από **συγκλονιστικά εγκώμια**, θρήνους και ψαλμωδίες για το νεκρό Ιησού. Σε όλα τα παράθυρα και στα πεζούλια των σπιτιών κάπνιζαν

πήλινα και μπρούτζινα θυμιατά ενώ οι γυναίκες έραιναν έξω στους δρόμους τους διερχόμενους επιτάφιους με χιώτικο ανθόνερο. Άκρως συγκινητικό ήταν το γύρισμα του Επιταφίου μέσα στο **Γραικικό Νοσοκομείο του Αγίου Χαραλάμπους,** μέσα από διαδρόμους και θαλάμους ασθενών.

Κύρια φαγητά της Μ. Παρασκευής ήταν οι **νερόβραστες φακές**, που συμβόλιζαν τα δάκρυα της Παναγιάς, τα μαρούλια και οι κουκόμυτες (βλαστοί φρέσκων κουκιών), όλα χωρίς λάδι και βουτηγμένα σε μπόλικο ξίδι, σε ανάμνηση του όξινου που δοκίμασε ο Εσταυρωμένος Ιησούς. Επίσης όλοι οι **Ερυθραιώτες** κι οι **Σμυρνιοί** έπιναν αυτή τη θλιβερή μέρα το θιάσο ή διάσο, ένα ποτό καμωμένο από ρύζι, αμύγδαλα και ποπονόσπορους, όλα πολτοποιημένα και βρασμένα με νερό, ζάχαρη και κανέλα.

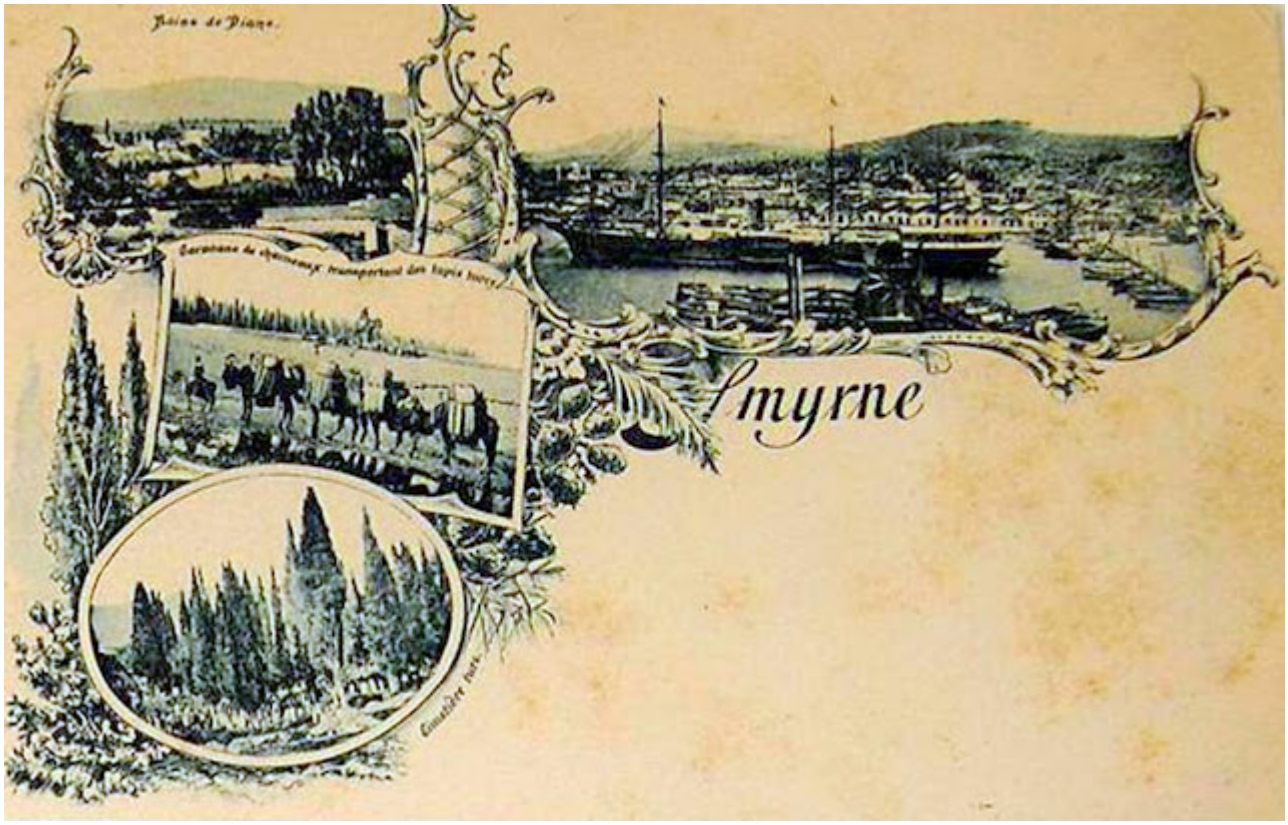

Με το πρώτο φως του **Μεγάλου Σαββάτου**, το κλίμα άλλαζε εντελώς. Στους δρόμους επικρατούσαν φωνές, κίνηση και φασαρία μιας και όλοι έσπευδαν να ολοκληρώσουν τις προετοιμασίες για την ημέρα της Λαμπρής. Στους ναούς, κατά την πρώτη Ανάσταση, οι ιερείς, αλλά και το εκκλησίασμα, έκαναν **μεγάλο θόρυβο** χτυπώντας δυνατά ό,τι μπορούσε να βγάλει ήχο (στασίδια, πόρτες κ.ά.), κουνούσαν τους πολυελαίους και έραιναν με νεραντζόφυλλα τους πιστούς. Μάλιστα, ενδεικτική είναι η φράση που μας ακολουθεί μέχρι σήμερα «έγινε το ανάστα ο Κύριος».

Τη **βραδιά της Ανάστασης**, οι ναοί ήταν κατάμεστοι από τους πιστούς που περίμεναν την αναγέννηση από το Άγιο φως. Με το μήνυμα πως ο «Χριστός Αναστήθηκε» το πλήθος ξεσπούσε σε ευχές, φιλιά και στο τσούγκρισμα των κόκκινων αυγών που ακούγονταν ρυθμικά στα προαύλια των ναών. Για τους **υπόδουλους Μικρασιάτες**, η στιγμή συμβόλιζε και μιαν άλλη ανάσταση.

Έβρισκαν την ευκαιρία να εκφράσουν θορυβωδώς τον άσβηστο πόθο για λευτεριά, αγνοώντας πλήρως την παρουσία των επισήμων τουρκικών αρχών στη μεγάλη χριστιανική γιορτή.

Μετά την εκκλησία, επέστρεφαν στο σπίτι όπου οι οικογένειες έτρωγαν **σούπα αυγολέμονο**, τηγανητά εντόσθια, μυζήθρες και τσουγκρισμένα, κόκκινα αυγά. Σε αυτό το σημείο αξίζει να τονίσουμε πως, η μαγειρίτσα ήταν παντελώς άγνωστη στην Ελλάδα πριν το 1922.

Η μέρα της Λαμπρής ξημέρωνε άκρως γιορτινή και χαρούμενη. Το πρωί πήγαιναν όλοι στην εκκλησία ντυμένοι με επίσημα ρούχα. Οι δρόμοι πλημμύριζαν από γέλια, ευχές και αυτοσχέδια γλέντια γεμάτα νόστιμα, πασχαλινά εδέσματα.

Τα περισσότερα από αυτά τα έθιμα αναβιώνουν κάθε χρόνο μέχρι σήμερα, θυμίζοντάς μας πως ο ελληνικός πολιτισμός είναι κάτι βαθιά ριζωμένο μέσα μας, που δύσκολα θα αλλάξει στην πάροδο των χρόνων.

Πηγή: www.arxeion-politismou.gr